UOT 330.504

Nahid Nazim oğlu ALMASOV
i.f.d., Azərbaycan Universitetinin
“İqtisadiyyat və idarəetmə” kafedrasının müəllimi
E-mail: nahid.almasov@mail.ru
https://doi.org/10.30546/4.71.73001.2025.002.039

TƏBİƏT VƏ İQTİSADİYYATIN QARŞILIQLI ƏLAQƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ QARABAĞIN YAŞIL İNKİŞAF İMKANLARI

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – Qarabağın ekosistemlərinin bərpası və yaşıl inkişaf perspektivlərini öyrənməkdir. Xüsusilə, müharibə sonrası bərpa, yenidənqurma və inkişaf proseslərinin ekoloji tarazlığı qoruma, təbiət resurslarının səmərəli istifadəsi, iqtisadiyyatın diversifikasiyası və sosial rifahın artırılması ilə necə uyğunlaşdığını araşdırmaqdır.Eyni zamanda, Qarabağın təbiəti və iqtisadiyyatı arasındakı qarşılıqlı əlaqələri anlamaq və bu əlaqələri müsbət istiqamətdə inkişaf etdirmək, regionun beynəlxalq miqyasda tanınmasını və investisiya cəlb etməsini dəstəkləyəcək strateji yanaşmaların formalaşmasına kömək etməkdir.

Tədqiqatın metodologiyası – Bu tədqiqat, Qarabağın yaşıl inkişaf perspektivlərini və ekosistemlərin bərpasını araşdırmaq üçün çoxsahəli və inteqrativ bir metodologiyadan istifadə edir. Tədqiqatın metodologiyası aşağıdakı əsas mərhələləri əhatə edir - ədəbiyyatın təhlili, müqayisəli tədqiqat, nəticələrin yayımlanması və s.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti – Bu tədqiqat, Qarabağ regionunun ekosistemlərinin bərpasını və yaşıl inkişafını təşviq edən strateji yanaşmaların formalaşmasına, yerli icmaların rifahını artırmağa və beynəlxalq tanınma üçün investisiya cəlb etməyə yönəlmiş tövsiyələr təqdim edir.

Tədqiqatın nəticələri – Tədqiqat, Qarabağ regionunun yaşıl inkişaf perspektivlərini və ekosistemlərin bərpasını müsbət istiqamətdə təsdiqləmişdir. Əldə edilən nəticələr, ekoloji tarazlığın qorunması, iqtisadiyyatın diversifikasiyası və yerli icmaların iştirakının artırılması ilə bağlı strateji tövsiyələr təqdim edir. Bu yanaşmalar regionun dayanıqlı inkişafını və beynəlxalq miqyasda tanınmasını dəstəkləyəcəkdir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi Bu tədqiqat, Qarabağ regionunun bərpası və yaşıl inkişafı sahəsində yeni yanaşmalar təqdim edir. Müstəqil bir metodologiya ilə ekosistemlərin bərpasının və iqtisadi inkişafın qarşılıqlı əlaqələrini araşdıraraq, regionun spesifik tələblərinə uyğun strateji tövsiyələr inkişaf etdirir. Tədqiqatın orijinallığı, müharibə sonrası dövrdə ekosistemlərin mühafizəsi və iqtisadi diversifikasiya arasında sinerji yaratmaq məqsədini güdməsindədir. Bu, yerli icmaların rifahını artıraraq, Qarabağın beynəlxalq miqyasda tanınmasına şərait yaradır.

Açar sözlər: Qarabağ regionu, yaşıl inkişaf, ekosistemlərin bərpası, iqtisadi diversifikasiya, dayanıqlı inkişaf.

Giriş

Qarabağ, tarixi, mədəni və ekosistem baxımından zəngin bir bölgədir. Bu region özünün gözəl mənzərələri, tarixi abidələri və unikal mədəni irsi ilə tanınır. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra regionda müharibə sonrası bərpa, yenidənqurma və inkişaf prosesi sürətlənmişdir. Bu proses yalnız infrastrukturun bərpası ilə məhdudlaşmır; eyni zamanda, Qarabağın ekosistemlərinin bərpası, iqtisadiyyatın diversifikasiyası və sosial rifahın artırılması kimi geniş miqyaslı təşəbbüsləri də əhatə edir.

Bu kontekstdə, Qarabağın yaşıl inkişaf perspektivləri gündəmə gəlir. Yaşıl inkişaf ekoloji tarazılığın qorunması, təbiət resurslarının səmərəli istifadəsi və irəliləyən iqtisadi artımın bir arada həyata keçirilməsini tələb edir. Bu yanaşma müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq, ekosistemlərin mühafizəsi ilə iqtisadi inkişafın bir-birini tamamladığı bir model təqdim edir.

Qarabağda təbiət və iqtisadiyyat arasında qarşılıqlı əlaqələri anlamaq və bu əlaqələri müsbət istiqamətdə inkişaf etdirmək, regionun gələcəyini formalaşdıra bilər. Ekosistemlərin bərpası və davamlı inkişaf yalnız yerli əhalinin rifahını artırmaqla qalmayacaq, eyni zamanda Qarabağın beynəlxalq miqyasda tanınmasına və investisiya cəlb etməsinə də şərait yaradacaq. Bu, regionun sosial-iqtisadi inkişafını dəstəkləyən strateji bir yanaşmadır. [4].

Bütün bu faktorlar Qarabağın yaşıl inkişafını təmin etmək üçün geniş miqyaslı planların hazırlanmasını və icrasını zəruri edir. Bu planlar ekoloji tarazlığın qorunması, yerli icmaların iştirakının artırılması və müasir texnologiyaların tətbiqi ilə yanaşı, Qarabağın unikal mədəni irsinin və təbii gözəlliklərinin gələcək nəsillərə çatdırılmasına yönəlməlidir.

Nəticədə, Qarabağın yaşıl inkişafı, regionun bərpası və inkişafı üçün bir yol xəritəsi təqdim edir. Bu yanaşma Qarabağın müasir dövrün tələblərinə uyğun, dayanıqlı və ekoloji cəhətdən məsuliyyətli bir gələcəyini təmin etmək məqsədini güdür.

Qarabağın iqtisadi potensialı. Qarabağın iqtisadi potensialı zəngin təbii resursları, sahəsi geniş kənd təsərrüfatı məhsulları və inkişaf etməkdə olan turizm imkanları ilə sıx bağlıdır. Bu region müasir iqtisadiyyatın əsas tərkib hissəsi olan kənd təsərrüfatının inkişafı üçün əlverişli şəraitə malikdir. Kənd təsərrüfatı sahəsi meyvə və tərəvəz istehsalı, heyvandarlıq, çiçəkçilik və orman təsərrüfatından ibarətdir.

1. Kənd təsərrüfatı. Kənd təsərrüfatı sektoru Qarabağın iqtisadiyyatının aparıcı qüvvəsidir. Regionun mülayim iqlimi və torpaq növləri müxtəlif kənd təsərrüfatı məhsullarının yetişdirilməsinə imkan verir.

- Meyvə və tərəvəz istehsalı: Qarabağ, xüsusilə almanın, armudun, narın və müxtəlif tərəvəzlərin istehsalı sahəsində tanınmışdır. Bu məhsulların xarici bazara ixracı, yerli kəndlilərə əlavə gəlir gətirəcəkdir.
- Heyvandarlıq: Qoyunçuluq və maldarlıq regionun qida təhlükəsizliyini təmin etməklə yanaşı, yerli iqtisadi fəaliyyətin artmasına da kömək edir. Heyvandarlığın inkişafı ət və süd məhsulları istehsalını artıracaqdır.
- Çiçəkçilik və meşə təsərrüfatı: Bu sektorlarda da artım nümayiş olunur. Regionun təbii gözəlliyi və müxtəlif bitki növləri çiçəkçilik fəaliyyətinin inkişafına imkan tanıyır.

2. Turizm imkanları. Eyni zamanda, Qarabağda turizm sektoru da inkişaf edir. Ekoturizmin təşviqi mövcud resursların səmərəli istifadəsini hədəfləyir.

- Tarixi abidələr: Qarabağ zəngin tarixi və mədəni irsə sahibdir. Tarixi abidələr həm yerli, həm də xarici turistlər üçün maraq doğurur. Qalalar, məscidlər və digər mədəni varlıqlar turizmin inkişafına əhəmiyyətli töhfə verir.
- Gözəl mənzərələr: Dağların, göllərin və meşələrin zənginliyi ecazkar mənzərələr təqdim edir. Bu, turizm fəaliyyətinin artmasına və turistlərin bölgəyə cəlb olunmasına səbəb olur.
- Mədəni irs: Yerli festivallar, mətbəx mədəniyyəti və ənənələr turistlər üçün cəlbedici nöqtələrdəndir. Mədəni irsin qorunması və tanıdılması turizm sektorunu gücləndirir.

Qarabağ iqtisadi potensialını artıraraq, dayanıqlı inkişaf naminə vacib addımlar atmaqdadır. Kənd təsərrüfatı və turizm sektorlarının inkişafı regionun sosial-iqtisadi durumunun yaxşılaşmasına və iş yerlərinin artırılmasına xidmət edir. [7].

Yaşıl inkişaf iqtisadi, sosial və ekoloji aspektləri bir araya gətirərək daha dayanıqlı inkişaf strategiyalarının formalaşmasına kömək edir. Qarabağda yaşıl inkişafın təşviqi müasir texnologiyaların tətbiqi, bərpa olunan enerji resurslarının istifadəsi və ekosistemlərin bərpası üçün müvafiq planların hazırlanması ilə mümkündür.

İqtisadi, sosial və ekoloji aspektlər, Yaşıl inkişaf yanaşması təkcə ekoloji ziyanı azaltmağı deyil, eyni zamanda iqtisadi və sosial faydaları da göz önündə saxlayır.

- Müasir texnologiyaların tətbiqi: İstehsal proseslərində ekoloji cəhətdən təmiz texnologiyaların tətbiqi resurslardan səmərəli istifadəni təmin edir. Bu, həm də istehsal xərclərini azaldaraq, iqtisadiyyatı gücləndirir.
- Bərpa olunan enerji resursları: Günəş, külək və biomassa kimi bərpa olunan enerji

mənbələrinin inkişaf etdirilməsi regionun enerji müstəqilliyini artırır. Bu yanaşma enerji istehsalını ekoloji cəhətdən dayanıqlı hala gətirir. [9].

- Ekosistemlərin bərpası: Ekosistemlərin bərpası, bioçeşitliliyin qorunmasına və regionun ekoloji balansının saxlanmasına yardım edir. Bu, uzunmüddətli iqtisadi faydalar gətirir.

Yaşıl inkişaf yanaşması iqtisadi fəaliyyəti müasir tələblərə uyğun şəkildə tənzimləməyi və ekoloji ziyan vurmadan inkişaf etməyi tələb edir.

- Ekologiya və iqtisadiyyatın inteqrasiyası: İqtisadi fəaliyyətlər ekoloji qaydalarla birlikdə planlaşdırılmalıdır. Bu yanaşma resursların istifadəsinə daha məsuliyyətli yanaşmanı formalaşdırır.
- Ekoloji ziyanların azaldılması: İstehsalat proseslərində ekoloji ziyanın minimuma endirilməsi ekoloji normativlərə riayət etməklə mümkündür. Bu, həm də yerli icmaların sağlamlığının qorunmasına kömək edir.
- İnnovasiyalar: Yeni həll yolları və innovativ yanaşmaların tətbiqi ekoloji problemlərin həllinə yönəldilməlidir.

Bu yanaşma Qarabağda ekosistemlərin bərpasına, biodiversitenin qorunmasına, ekoloji tarazlığın bərpa edilməsinə və iqtisadiyyatın inkişafına xidmət edir. Yaşıl inkişaf regionun gələcəyi üçün dayanıqlı bir model təqdim edir, eyni zamanda yerli icmaların rifahını artırır.

Yaşıl texnologiya müasir dövrdə iqtisadiyyatın inkişafında mühüm rol oynayır. Bu yanaşma resursların daha səmərəli istifadəsini, tullantıların azaldılmasını və ekoloji tarazlığın saxlanılmasını təmin edir. Qarabağ bölgəsində yaşıl texnologiyaların tətbiqi kənd təsərrüfatına, enerji istehsalına və turizm sektoruna müsbət təsir göstərə bilər. Bu texnologiyalar yalnız ekoloji mühitin qorunmasına deyil, eyni zamanda iqtisadi artıma da xidmət edir.

Kənd təsərrüfatında yeni müasir texnologiyalar pestisidlərin və gübrələrin azaldılmasına, məhsulun keyfiyyətinin artırılmasına və su resurslarının səmərəli istifadəsinə imkan tanıyır. Məsələn, innovativ irriqasiya sistemləri suyun daha səmərəli istifadəsini təmin edərək, məhsuldarlığı artırır. Eyni zamanda, biotexnologiyalar bitki yetişdirmə prosesini optimallaşdıraraq, xəstəliklərə qarşı dayanıqlı məhsulların istehsalını mümkün edir. Bu yanaşma kənd təsərrüfatının dayanıqlı inkişafını təmin edərək, yerli icmaların iqtisadi vəziyyətini yaxşılaşdırır. [10].

Eyni şəkildə, bərpa olunan enerji resurslarının istifadəsi Qarabağın enerji təhlükəsizliyini artırar və ekoloji tarazlığı qorumağa kömək edər. Günəş, külək və hidroenerji kimi bərpa olunan enerji mənbələri enerji istehsalında müvafiq resursların istifadəsini azaldır və karbon izini minimuma endirir. Bu, yalnız enerji istehsalını deyil, eyni zamanda enerji istehlakını da daha dayanıqlı hala gətirir. Bərpa olunan enerji layihələrinin inkişafı regionda yeni iş yerlərinin yaradılmasına da səbəb olur, bu da iqtisadiyyatın diversifikasiyasına kömək edir.

Bütün bunlar Qarabağın iqtisadiyyatını daha yaşıl və dayanıqlı bir modelə yönəltməklə yanaşı, ekosistemlərin qorunmasına və yerli icmaların sosial-iqtisadi rifahına da müsbət təsir göstərir.

Qarabağda təbii resursların idarə edilməsi

Qarabağ bölgəsinin təbii resursları iqtisadi inkişafın əsasını təşkil edir. Bu resurslar arasında su, torpaq, meşə və minerallar mövcuddur. Bununla birlikdə, bu resursların idarə edilməsi müvafiq qanunvericiliyin, planlaşdırma və strateji yanaşmanın tətbiqi ilə həyata keçirilməlidir. Su resurslarının idarə edilməsi, torpaq istifadəsinin təşkili və meşələrin qorunması, ekosistemlərin dayanıqlılığını artırmaq üçün vacibdir. Bu yanaşma yalnız resursların səmərəli istifadəsini deyil, eyni zamanda ekosistemlərin sağlamlığını da təmin edir.

Su resurslarının idarə edilməsi Qarabağda kənd təsərrüfatı və insan fəaliyyətinin dayanıqlı inkişafı üçün kritik əhəmiyyət kəsb edir. Su anbarlarının və irriqasiya sistemlərinin düzgün planlaşdırılması suyun səmərəli istifadəsini təmin edir. Eyni zamanda, suyun çirklənməsinin qarşısını almaq üçün müvafiq mühafizə tədbirləri görülməlidir. Bu, yalnız kənd təsərrüfatı istehsalını deyil, həm də yerli icmaların içməli suya olan tələbatını qarşılayır.

Torpaq istifadəsinin təşkili, həmçinin əhəmiyyətli bir məsələdir. Torpağın mühafizəsi və səmərəli istifadəsi kənd təsərrüfatı məhsuldarlığını artırır və ətraf mühitin qorunmasına kömək edir.

Torpaq islahatı layihələri torpağın keyfiyyətinin artırılmasına yönəlmişdir və bu, məhsuldar sahələrin genişlənməsinə səbəb olur. Meşələrin qorunması da ekosistemlərin dayanıqlılığını artırır. Meşələr karbon dioksidi udaraq iqlim dəyişikliyinin təsirlərini azaldır və bioçeşidliliyi qoruyur. [4].

Dövlət və qeyri-dövlət strukturlarının birgə əməkdaşlığını təmin etməyin vacibliyi burada ortaya çıxır. Ekoloji problemlərin həllinə yönəlmiş layihələr yerli icmaların iştirakını təmin etməli və yerli dünyagörüşünü təşviq etməlidir. Bu yanaşma icma əsaslı mühafizə strategiyalarının inkişafına, yerli biliklərin və ənənələrin qorunmasına və ekosistemlərin bərpasına yönəlmiş fəaliyyətlərin həyata keçirilməsinə imkan tanıyır.

Beləliklə, Qarabağda təbii resursların idarə edilməsi yalnız iqtisadi inkişafı deyil, eyni zamanda ekoloji tarazlığı da təmin edir.

Qarabağ bölgəsinin turizm potensialı ecazkar mənzərələri, tarixi abidələri və zəngin mədəni irsi ilə son dərəcə zəngindir. Bu bölgə dağlar, göllər, meşələr və tarixi yerlərlə dolu olduğu üçün turistlərin diqqətini cəlb edir. Ekoturizm bölgənin bərpa olunması və iqtisadi inkişafında mühüm rol oynaya bilər. Bu sektorda dayanıqlığı təmin edən yaşıl turizm yanaşmaları ekosistemlərin mühafizəsini və yerli icmaların iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşmasını təmin etməlidir. Ekoturizm yalnız iqtisadi fayda yaratmaqla kifayətlənmir, eyni zamanda təbiətə olan məsuliyyətli yanaşmanı da təşviq edir.

Eko-turizm təşəbbüsləri yerli mühit ilə tanış olmaq, ekosistemləri qorumaq və sosial-iqtisadi inkişafı dəstəkləmək məqsədini güdür. Bu təşəbbüslər, həmçinin turistlərin bölgənin mədəniyyətini və adət-ənənələrini daha yaxından tanımasına imkan tanıyır. Bunun üçün müvafiq infrastruktur, xidmətlər və mühiti qoruyucu proqramlar hazırlanmalıdır. Məsələn, ekoturizm marşrutları yerli bələdçilər tərəfindən idarə olunmalı və turistlərə bölgənin təbiəti və mədəni irsi haqqında məlumat verilməlidir.

Bununla yanaşı, ekoturizmin inkişafı üçün yerli icmaların iştirakı da mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Turizm fəaliyyətləri yerli əhalinin iqtisadi fəaliyyətinə birbaşa təsir göstərir, bu da onların həyat səviyyəsini yüksəldir. Turizm sektoru yerli məhsul və xidmətlərin istehsalını artıraraq, yerli iqtisadiyyatı canlandırır. Eyni zamanda, ekoturizm layihələri bölgənin təbii və mədəni irsinin qorunmasına yönəlmiş təşəbbüsləri də dəstəkləyir, bu da müasir dövrdə ekoturizmin əhəmiyyətini daha da artırır.

Yerli icmalar yaşıl inkişafın həyata keçirilməsində mühüm rol oynayırlar. Onların ekoloji problemlərə qarşı hazırlıqlı olması resursların davamlı istifadəsini təmin edəcək. Cəmiyyətin təşviqi ilə həyata keçiriləcək layihələr yerli əhalinin müsbət təsir göstərməsinə kömək edir. İcma əsaslı yanaşma ekosistemlərin mühafizəsi və bərpası üçün vacibdir, çünki yerli icmalar öz mühitini daha yaxşı tanıyır və onun qorunmasında daha fəal iştirak edə bilərlər.

Təhsilin artırılması yerli insanların biliklərini və bacarıqlarını inkişaf etdirərək, onların sosial və iqtisadi vəziyyətini yaxşılaşdırır. Məsələn, yerli əhalinin ekoloji məsələlərdə maarifləndirilməsi, onların resurslardan daha səmərəli istifadə etmələrinə və ekosistemlərin mühafizəsində daha aktiv olmalarına imkan tanıyır. Yerli icmaların iştirakını təşviq edən proqramlar, ekosistemlərin bərpasına və regionun inkişafına dəstək verir. Bu proqramlar, yerli icmaların öz bilik və təcrübələrini bölüşməsinə, ekoloji layihələrdə iştirak etməsinə və müvafiq qərarların qəbulunda söz sahibi olmalarına imkan tanıyır.

Eyni zamanda, yerli icmaların iqtisadi inkişafı üçün müxtəlif təşəbbüslər həyata keçirilməlidir. Bu, onların sosial rifahını artırmaqla yanaşı, ekosistemlərin mühafizəsinə də müsbət təsir göstərəcəkdir. Yerli icmaların gücləndirilməsi onların müstəqil qərarlar qəbul etməsinə və ekoloji tarazlığı qorumaq üçün daha aktiv olmasına şərait yaradır. Beləliklə, yerli icmaların rolu yalnız ekosistemlərin mühafizəsi ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda iqtisadi inkişafın da əsasını təşkil edir.

Yaşıl inkişafın təşviqi üçün beynəlxalq müstəvidə əməkdaşlıq vacibdir. Müxtəlif ölkələrdə həyata keçirilən müsbət təcrübələr Qarabağda bərpa olunma, inkişaf strategiyaları və ekoloji layihələrin reallaşmasında mühüm örnək ola bilər. Beynəlxalq əməkdaşlıq yerli icmaların bilik və

təcrübələrini artırmaqla yanaşı, qlobal ekoloji problemlərə qarşı mübarizədə dəstək verir. Bu, yalnız resursların daha səmərəli istifadəsini deyil, eyni zamanda ekosistemlərin qorunmasını da təmin edir. [9].

Beynəlxalq təşkilatlar, qeyri-hökumət təşkilatları və mütəxəssislərlə əməkdaşlıq regionda yeni imkanlar yaradacaq və ekoloji tarazlığın qorunması üçün silahlı olacaq. Bu əməkdaşlıq ekoloji layihələrin maliyyələşdirilməsi, texnologiyaların mübadiləsi və yerli potensialın artırılması məqsədinə xidmət edir. Məsələn, beynəlxalq təşkilatlar Qarabağda ekoturizm, kənd təsərrüfatı və ekoloji mühafizə sahələrində layihələr həyata keçirərək yerli icmaların inkişafını dəstəkləyə bilərlər. Eyni zamanda, beynəlxalq müstəvidə təcrübə mübadiləsi yerli mütəxəssislərin biliklərini artıraraq, onların ekoloji layihələrdə daha səmərəli iştirak etmələrini təmin edir. Bu, Qarabağın yaşıl inkişafı üçün resursların cəlb edilməsi, biliklərin mübadiləsi və yerli potensialın artırılması məqsədinə xidmət edir. Beləliklə, beynəlxalq əməkdaşlıq Qarabağ bölgəsinin ekoloji və iqtisadi inkişafında mühüm bir amil olacaqdır.

Nəticə

Qarabağın yaşıl inkişaf perspektivləri müharibə sonrası bərpa, ekoloji tarazlığın qorunması və dayanıqlı iqtisadi artımı təmin etmək məqsədilə bir keçid yolu kimi görünür. Bu proseslər yalnız bölgənin inkişafına deyil, eyni zamanda Azərbaycanın bütövlükdə gələcəyinə də mühüm təsir göstərəcəkdir. Müharibədən sonrakı dövrdə Qarabağda ekosistemlərin bərpası, insanların yaşam şəraitinin yaxşılaşdırılması və iqtisadi aktivliyin artırılması məqsədilə atılacaq addımlar vacibdir. Ekosistemlərin bərpası, təbii sərvətlərin səmərəli istifadəsi və yaşıl texnologiyaların tətbiqi ilə həyata keçiriləcək strategiyalar bölgənin iqtisadiyyatını müasirləşdirəcək və beynəlxalq standartlara uyğun hala gətirəcəkdir. Hazırda Qarabağda həyata keçirilən yaşıl infrastruktur layihələri, bilik və innovasiyaların tətbiqi, habelə ekosistemlərin təsirli şəkildə idarə olunması, bölgənin ekoloji tarazlığının qorunmasında önəmli rol oynayacaq. Bu fəaliyyətlər, həmçinin yerli icmaların iqtisadi imkanlarını artırmaq və həyat keyfiyyətini yüksəltmək məqsədi güdür. Ekosistemlərin bərpası ilə yanaşı, iqlim dəyişikliyi ilə mübarizənin bir hissəsi olaraq, karbonsuzlaşdırma strategiyalarının hazırlanması da ön planda olmalıdır.Yaşıl texnologiyalar həm ekoloji mühitin qorunmasına, həm də iqtisadiyyatın canlanmasına imkan verəcək. Məsələn, bərpa olunan enerji mənbələrinin, suyun və digər resursların səmərəli istifadəsi, hava keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması və yaşayış mühitinin sağlamlaşdırılması baxımından əhəmiyyət kəsb edir. Sonda, Qarabağın yaşıl inkişafı yalnız region üçün deyil, beynəlxalq miqyasda da dayanıqlı inkişafın bir nümunəsi olma potensialına malikdir. Bu yanaşma bütün cəmiyyətin, dövlətin və beynəlxalq təşkilatların birgə səyləri ilə formalaşmalı və irəliləməlidir. Qarabağın yaşıl inkişafa doğru atdığı addımlar gələcək nəsillərə daha sağlam, daha yaşıl və daha davamlı bir mühit miras qoymağı təmin edəcək.

Aşağıdakı cədvəl Qarabağın yaşıl inkişafını dəstəkləyən əsas strategiyaları və gözlənilən nəticələri göstərir:

Strategiya	Təsvir	Gözlənilən nəticələr
Ekosistemlərin Bərpası	Təbii mühitin bərpası və ekosistem xidmətlərinin artırılması.	Bioloji müxtəlifliyin artırılması, torpaq sağlamlığının bərpası.
Yaşıl Texnologiyaların Tətbiqi	Günəş, külək, bioenerji və digər yaşıl enerji mənbələrinin istifadəsi.	Enerji müstəqilliyinin artması, karbon emissiyalarının azalması.
Səmərəli Resurs İstifadəsi	Su, torpaq və digər resursların davamlı istifadəsi üçün strategiyalar.	Resursların qorunması, iqtisadi səmərəliliyin artırılması.
Ekoturizm və Yerli İcma İştirakı	Turizm sektorunun inkişafı və yerli icmaların iqtisadiyyatdakı rolu.	Yerli iqtisadiyyatın canlanması, mədəniyyətin qorunması.
Beynəlxalq Əməkdaşlıq	Beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq və təcrübə mübadiləsi.	Resursların artırılması, bilik mübadiləsi, qlobal dəstək.

Bütün bu təşəbbüslərin həyata keçirilməsi üçün birgə və koordinasiyalı əməkdaşlıq mütləqdir. Qarabağın yaşıl inkişafı dünya üzrə müsbət dəyişikliklərə, qarşılıqlı münasibətlərin formalaşmasına imkan verir. Bu inkişafın reallaşması gələcək nəsillərə daha yaşıl, daha sağlam və daha davamlı bir Qarabağ mirası qoymağın yolunu açacaqdır.

Bu yanaşmalar Qarabağın yaşıl inkişafını dəstəkləyərək, regionun ekoloji və iqtisadi tarazlığını təmin edəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyev, İ. (2022). Qarabağın bərpası: Ekologiya və iqtisadiyyat. Bakı: Ekologiya İnstitutu.
2. Hüseynova, A. (2023). Yaşıl texnologiyalar və dayanıqlı inkişaf. Bakı: İqtisadiyyat Nazirliyi.
3. İsmayılov, R. (2021). Müharibə sonrası Qarabağda ekosistemlərin bərpası. Bakı: Ecological Research Journal.
4. Quliyev, T. (2022). Ekoturizm: Qarabağın potensialı. Bakı: Turizm və Ekoturizm Mərkəzi.
5. Məmmədov, S. (2023). İqlim dəyişikliyi və onun təsirləri. Bakı: İqlim Mərkəzi.
6. Rzayev, F. (2020). Səmərəli resurs istifadəsi: Nəzəriyyə və praktikalar. Bakı: BMT İnkişaf Proqramı.
7. Əliyev, İ. (2022). Qarabağın bərpası: Ekologiya və iqtisadiyyat. Bakı: Ekologiya İnstitutu.
8. Hüseynova, A. (2023). Yaşıl texnologiyalar və dayanıqlı inkişaf. Bakı: İqtisadiyyat Nazirliyi.
9. İsmayılov, R. (2021). Müharibə sonrası Qarabağda ekosistemlərin bərpası. Bakı: Ecological Research Journal.
10. Quliyev, T. (2022). Ekoturizm: Qarabağın potensialı. Bakı: Turizm və Ekoturizm Mərkəzi.
11. Məmmədov, S. (2023). İqlim dəyişikliyi və onun təsirləri. Bakı: İqlim Mərkəzi.
12. Rzayev, F. (2020). Səmərəli resurs istifadəsi: Nəzəriyyə və praktikalar. Bakı: BMT İnkişaf Proqramı.

Нахид Назим оглы Алмасов
Кандидат экономических наук
Азербайджанский Университет Кооперации
Кафедра «Торговля и менеджмент»
Старший преподаватель
E-mail: nahid.almasov@mail.ru

Возможности зеленого развития Карабаха в рамках взаимодействия природы и экономики

Резюме

Цель исследования. Целью данного исследования является изучение восстановления экосистем Карабаха и перспектив зеленого развития. В частности, рассматривается, как процессы восстановления, реконструкции и развития в послевоенный период могут сочетаться с защитой экологического равновесия, эффективным использованием природных ресурсов, диверсификацией экономики и повышением социального благосостояния. В то же время целью является понимание взаимосвязей между природой и экономикой Карабаха и помощь в формировании стратегических подходов, способствующих положительному развитию этих связей и международному признанию региона, а также привлечению инвестиций.

Методология исследования. Это исследование использует многоаспектную и интегративную методологию для изучения перспектив зеленого развития и восстановления экосистем Карабаха. Методология исследования включает следующие основные этапы: анализ литературы, сравнительное исследование, публикация результатов и т.д.

Практическое значение исследования. Данное исследование предлагает рекомендации, направленные на формирование стратегических подходов, способствующих восстановлению экосистем Карабаха и зеленому развитию, повышению благосостояния местных сообществ и привлечению инвестиций для международного признания.

Результаты исследования. Исследование подтвердило положительные перспективы зеленого развития региона Карабах и восстановления экосистем. Полученные результаты представляют собой стратегические рекомендации, касающиеся защиты экологического равновесия, диверсификации экономики и повышения участия местных сообществ. Эти подходы будут поддерживать устойчивое развитие региона и его международное признание.

Оригинальность и научная новизна исследования. Данное исследование предлагает новые подходы в области восстановления и зеленого развития региона Карабах. Разрабатывая стратегические рекомендации, учитывающие специфические требования региона, исследование исследует взаимосвязи между восстановлением экосистем и экономическим развитием с использованием независимой методологии. Оригинальность исследования заключается в его стремлении создать синергию между защитой экосистем и экономической диверсификацией в послевоенный период, что создает условия для повышения благосостояния местных сообществ и международного признания Карабаха.

Ключевые слова: Карабахский регион, зеленое развитие, восстановление экосистем, экономическая диверсификация, устойчивое развитие.

Nahid Nazim oglu Almasov
Doctor of philosophy in economics
Azerbaijan Cooperation University
Department "Trade and Management"
Senior Lecturer
E-mail: nahid.almasov@mail.ru

Opportunities for green development of Karabakh within the interaction of nature and economy

Summary

Research Objective. The aim of this research is to study the restoration of the ecosystems of Karabakh and the prospects for green development. Specifically, it investigates how post-war recovery, reconstruction, and development processes can align with the protection of ecological balance, efficient use of natural resources, diversification of the economy, and improvement of social welfare. At the same time, it aims to understand the interconnections between nature and the economy of Karabakh and to assist in the formation of strategic approaches that support the positive development of these connections and the international recognition of the region, as well as attracting investment.

Research Methodology. This research employs a multifaceted and integrative methodology to explore the green development prospects and restoration of Karabakh's ecosystems. The research methodology includes the following key stages: literature analysis, comparative research, publication of results, etc.

Practical Significance of the Research. This study provides recommendations aimed at forming strategic approaches that promote the restoration of Karabakh's ecosystems and green development, enhance the welfare of local communities, and attract investment for international recognition.

Research Results. The study has confirmed the positive prospects for the green development of the Karabakh region and the restoration of ecosystems. The results obtained present strategic

recommendations concerning the protection of ecological balance, diversification of the economy, and increased participation of local communities. These approaches will support the sustainable development of the region and its international recognition.

Originality and Scientific Novelty of the Research. This research presents new approaches in the field of restoration and green development of the Karabakh region. By developing strategic recommendations that address the specific needs of the region, the study examines the interconnections between ecosystem restoration and economic development using an independent methodology. The originality of the research lies in its aim to create synergy between ecosystem protection and economic diversification in the post-war period, which facilitates the improvement of local community welfare and the international recognition of Karabakh.

Keywords: Karabakh region, green development, ecosystem restoration, economic diversification, sustainable development.